

розгалуженої системи політичної просвіти, мета якої полягала у підготовці відданих виконавців волі партії. Сьогодні ж, не стоїть завдання відродити систему політичної просвіти. Мета громадянського виховання полягає у створенні реальних можливостей для вільного раціонального вибору кожним громадянином політичної позиції, соціальної системи та свого місця у ній. Громадянське виховання сьогодні вважаємо справою всього громадянського суспільства і справою кожного з нас. Методична робота з вчителями спрямована на виховання морально довершеної людини, педагога, який не тільки усвідомлює значення моральних цінностей, а й активно утверджує їх в повсякденному житті, у ставленні до людей, до самого себе. Отримані нами результати дослідження допоможуть виявити основні тенденції й особливості розвитку ідеологічного виховання, виділити перспективні напрями розвитку громадянського виховання, розробити концептуальні засади розвитку всієї системи громадянської освіти педагогічних кадрів в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дудник П.Т. Школи УРСР у четвертій сталінській п'ятирічці // Радянська школа. – 1946. – № 5. – С. 8-13.
2. За перепідготовку вчителя відповідає райвно // Нар.образование. – 1949. – № 5. – С. 51.
3. Про міжсесійну роботу з учителями-заочниками: Наказ МО УРСР №489 від 26.03.1948 р. // Збірник наказів та розпоряджень МО УРСР. – 1948. – № 9. – С. 8-13.
4. Про інспекторів шкіл: Постанова Ради Народних комісарів УРСР №916 від 19.06.1945 р. // Збірник наказів та розпоряджень МО УРСР. – 1947. – № 12. – С. 25-26.
5. Про організацію методичної роботи в школах, районах, областях відповідно до Закону про народну освіту: Постанова Колегії МО УРСР №480 від 16.07.1960 р. – Івано-Франківський державний архів. – Ф. Р-3. – Оп. 2. – Сп. 493. – Арк. 18-26.
6. Про підсумки заочного навчання вчителів шкіл УРСР за 1949/50 н.р.: Наказ №1086 від 20.11.1950р.// Збірник наказів та розпоряджень МО УРСР. – 1950. – №22. – С. 6-8.
7. Річні звіти про роботу методичного кабінету 1960/61р. – Івано-Франківський державний архів. – Ф. Р-1941. – Оп. 1. – Сп. 84. – Арк. 30.

УДК 37.0

М.Є. М'ясковський

ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ АВСТРІЇ КІНЦЯ XVIII – ПОЧАТКУ XIX СТ. НА РОЗВИТОК ОСВІТИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

У статті розглянуто питання впливу педагогічної науки Австрії кінця XVIII – початку XIX століття на розвиток освіти європейських держав. Розглянуто значення концептуальних реформаторських ідей австрійського педагога Й. І. фон Фельбігера, проаналізовано окремі аспекти поширення його освітніх реформ на слов'янські території Австрійської монархії та Росії.

The article is dedicated to the issue of the influence of the pedagogy of Austria in late XVIII s and early XIX s on the development of education in European countries. Besides, the article reveals the importance of the conceptual reformative ideas of the Austrian pedagogue Y.I. von Felbiger. Moreover, the article analyzes some aspects of the expanse of his educational reforms on the Slavic territories belonging to Austrian Monarchy and Russia.

Австрія, будучи державою високої європейської культури, маючи великий історичний досвід у галузі освіти, в тому числі щодо підготовки вчителів, давно становить вагомий інтерес українських дослідників.

У сімдесяті роки XVIII ст. австрійська монархія протягом доволі нетривалого часу на тлі основоположної реорганізації досягла значущого покращення в освітній сфері. І головна заслуга в цьому, безперечно, Й. І. фон Фельбігера, який не лише задекларував так звані

норми (“Загальний шкільний устав” 1774), але й зробив усе, незважаючи на шалений супротив своїх опонентів, щоби ввести їх в освітній процес. Варто зазначити, що цілі, які були намічені автором реформ, не могли б досягти своєї реалізації, не маючи при цьому чіткої підтримки та необмеженої довіри з боку Марії Терезії – імператриці Австрії. Ґрунтовна база для реформи була закладена настільки переконливо, що її подальша розбудова не викликала жодних сумнівів.

Однак, відомо, що спеціальні наукові дослідження та публікації про педагогічну діяльність Й. І. фон Фельбігера, його освітні реформаторські ідеї в Україні на сьогоднішній день фактично відсутні. Але на Заході, зокрема в Австрії та Німеччині ця особистість давно посіла чільне місце у наукових працях європейських педагогів, а саме: Г. Енгельбрехта, Р. Ґюннера, Й. Шевелінга та ін. Саме той факт спонукав нас до проведення дослідження цього питання.

Тому метою статті є розкриття значення концептуальних реформаторських ідей австрійського педагога Й. І. фон Фельбігера на розвиток та становлення педагогічної освіти європейських держав.

У процесі дослідження вирішувалися такі завдання:

- висвітлити вплив освітніх реформ Й. І. фон Фельбігера на німецькомовних територіях та Західну Європу загалом;
- проаналізувати питання поширення освітніх реформ на слов'янських територіях Австрійської монархії та Росії під впливом ідей Й. І. фон Фельбігера

З сучасної точки зору Фельбігера можна охарактеризувати “еклектиком”, оскільки він природно, по-новому поєднав найкращі, на його погляд, сучасні педагогічні досягнення та методи навчання. Здійснюючи аналіз педагогічної літератури того часу, він намагався особисто відвідати зразкові школи (для прикладу, відому на той час берлінську реальну школу Й. Й. Гекера) та ознайомитися з методами викладання, які там пропагувалися. Виходячи з набутого досвіду, перші його практичні спроби були здійснені у Сілезії.

Варто відзначити, що ґрунтовні педагогічні моделі XVIII ст. започатковувалися у Західній Європі і взірцем для Фельбігера був їх північно-німецький зразок. Так виник розроблений Фельбігером освітній проект “Königl.-Preußisches General-Land-Schul-Reglement für die Römisch-Catholischen in die Städte und Dörfern des souverainen Herzogthums Schlesien und der Grafschaft Glatz” (1765) (“Прусський королівський головний державний шкільний устав для римо-католиків в містах і селах суверенного герцогства Сілезії та графства Ґляц”), що ґрунтувався на основі положень статей шкільного уставу Й. Гекера “Königl.-Preußisches General-Land-Schul-Reglement” (1763) [8] і в майбутньому, головні ідеї якого успішно були втілені на австрійському ґрунті з незначною адаптацією до місцевих традицій та можливостей. Тому, мова про буквальний переніс головних положень уставу тут не може йти.

Як свідчать наукові дослідження, Австрія у питанні юридичного запровадження обов'язкового початкового навчання займала провідне місце в порівнянні з іншими державами Європи. Для порівняння: Австрія в 1774 р. (з 7 до 14 років), Німеччина (Пруссія) в 1754 р. (з 6 до 12 років), Франція в 1882 р. (з 6 до 12 років), Чехія в 1774 р. (з 6 до 12 років), Швеція в 1876 р. (з 7 до 12 років), Англія в 1870 р. (з 7 до 11 років), Італія в 1877 р. (з 6 до 10 років) [1, 7]. Загалом, австрійські освітні реформи та діяльність Фельбігера в цьому контексті важко виокремити, оскільки це був, фактично, нероздільний процес. Зараз відомо, що географія поширення реформістських ідей Фельбігера відбувалася у два етапи. Спочатку розроблена у Сагані концепція охопила Сілезію, Богемію, південно-німецькі території, а також австрійські землі. Його, модифікована у Відні освітня модель вдруге поширилася на католицькі князівства Німеччини, далі, передусім, була реалізована у не німецькомовних коронних землях австрійської монархії та мала успіх у східноєвропейських народів, зокрема, серед сербів та росіян. Для майже половини європейського континенту модель реформи Фельбігера була основою в організації їх початкового шкільництва з чітко сформульованими цілями. Необхідно зауважити, що тут йдеться лише частково про пряме перейняття чи

запозичення. В багатьох випадках Фельбігер впливав духовно на освітню політику переважно католицьких держав, а модифікації його моделі часто спонукали до наступних реформ їх законодавства.

Ініціативи Фельбігера мали визнання у сфері шкільництва на теренах католицьких князівств південної Німеччини та в Рейнській області. Багато князів послуговувалися досвідом Сагану, а пізніше Відня для проведення реформ у початковій школі [13: 241].

Про авторитет Фельбігера у Баварії свідчить хоча б той факт, що у 1768 йому було присвоєно звання почесного члена Баварської академії наук. Член бенедиктинського ордену Г. Браун використав сілезький досвід Фельбігера – абата із Сагану – та створив на основі фельбігерівських ідей “першу баварську початкову педагогіку” [7: 21]. Його підручник “Підготовка шкільних учителів” (1770 р., опублікований разом з новим навчальним планом) містив лише модифіковані у кількох місцях ідеї Фельбігера, але була використана при цьому структура його головної педагогічної праці “Характеристики, науки та вираження порядних учителів” і буквально слово в слово чисельні розділи. Ми можемо констатувати і то факт, що Фельбігер, будучи знайомим із впливовим у питанні освітніх реформ абатом Ф. Топселем, мав доступ до розвитку баварської школи [3: 731-823]. Баварія в останній чверті XVIII ст. у педагогічному сенсі активно співпрацювала з Австрією.

Фельбігер та Браун зуміли поєднати традицію з новим педагогічним баченням, хоча вони повністю дотримувалися конфесійно-церковного виховання, їм вдалось все ж таки реалізувати життєво практичні та прогресивні елементи. І лише у XIX ст. у Баварії знову посилювався педагогічний вплив з Північної Німеччини.

Наступним етапом у поширенні фельбігерівських реформ була Майнська область. У м. Фулда шкільна модель Фельбігера вступила в дію у 1773 р. і здобула подальше поширення у розробленому Й. Н. Трімбахом “Загальному законі для початкових шкіл” від 2 квітня 1781 р. Цей закон мав вплив на князівство В'юрцбург через посередництво професора М. І. Шмідта, який часто контактував з Фельбігером, і просив його про прийняття на навчання священників та майбутніх учителів у м. Саган. У 1774 та у 1781 рр. тут були проведені кардинальні реформи, які поширилися і на Бамберг, який становив унію з цим князівством починаючи з 1757 р. Реформоване шкільництво цих областей мало неабиякий вплив на сусідні євангелістські території [13: 14-17].

Важливою платформою для запровадження фельбігерівської моделі реформи була Рейнська область. Шкільний закон 1773 р. у князівстві Майнц мав безперечно ознаки його діяльності і став зразком для проекту шкільної реформи Л. Грубера у Відні [13: 18]. У князівстві Кельн та у м. Кельн запроваджені заходи щодо покращення шкільництва носили характер ідей Фельбігера [13: 258-266].

У князівстві М'юнстер, яке знаходилося в унії з князівством Кельн, існував так званий інститут нормальної школи Фельбігера. М'юнстерська нормальна школа послужила взірцем для Падеборну (1788) та Гільдесгайму (1798). Невелике Вестфальське графство Рітберг також ввело “Загальний шкільний устав” австрійського зразка.

Князівство Трір скористалося педагогічними ідеями та організаційно-шкільними реформами Фельбігера [13: 26-46]. Вже у 1774 р. в Аугсбурзі за концепцією Фельбігера була організована нормальна школа, а у 1776 р. офіційно в усьому Трірському князівстві.

У 1788 р. в Мергетгаймері було прийнято віденський зразок шкільного закону. Єпископські міста-резиденції Айхштет, Шпеєр, монастирі Нересгайм та св. Блазієн, чисельні міста від територій Вюртемберга до Вестфалії, як свідчать факти, орієнтувалися на Фельбігера і були під впливом його ідей в процесі своїх шкільних реформ. На всіх цих територіях прогрес у шкільництві досягався лише в тому випадку, якщо за цим стояла відома, авторитетна особистість та підтримка з боку влади. Стримуючими факторами з реалізації освітніх ідей можна назвати дефіцит коштів, погано оплачувана робота вчителів, брак шкільних приміщень та небажання сільського населення здобувати освіту.

На тодішніх північних територіях Австрії проведення шкільних реформ під патронатом Марії Терезії було підкріплено законодавчо. У Фрайбурзі була створена шкільна

комісія, а вчителів із цих земель посилали на навчання у Відень [5: 391], які пізніше поверталися і запроваджували апробовані там підручники. Вже у 1774/75 рр. у Фрайбурзі відкрилася нормальна школа і здійснювалася підготовка учителів для початкової школи [13: 13]. У 1778 р. було відкрито філіал віденського видавництва шкільних підручників в столиці північних територій Австрії з правом на передрук підручників.

Ідеї Фельбгера щодо процесу викладання і навчання та їх організації охопили також Швейцарію. У бенедектинському монастирі св. Урбана у 1778 р. була відкрита нормальна школа, що слугувала одночасно педагогічним семінаром у Швейцарії. На основі досліджень чисельних архівних матеріалів Австрії ми можемо констатувати факт поширення фельбгерівських реформ у Люксембурзі та в австрійській Голландії. У місті Роверето була відкрита нормальна школа на зразок віденської, де навчання велося фактично на італійській мові [5: 473].

Беззаперечним є факт визнання освітніх ідей Фельбгера у другій половині XVIII ст. на територіях та державах євангелістського віросповідання. І не лише євангелістські анклавні у баварсько-швабській області – Ліндау, Равенсбург, Люткірх та ін. – реформували власне шкільництво на прикладі Фельбгера, але й такі міста як Дрезден, Геттінген, Майнінген, Веймар були зорієнтовані на його досвіді.

Як відомо, реформа 1774 р. у початковій школі була легітимною для усіх держав Австрійської монархії. Вона спричинила зміни не лише у безпосередньо Австрії, але й також дала потужний поштовх для культурного розвитку національностей, які жили в Центральній та Східній Європі, що були в той час під владою цієї монархії [6: 128]. Щодо вивчення німецької мови у школах, то на наш погляд, цей крок був зроблений монархією не з метою виключно германізації слов'янських народів, а лише з утилітаристських причин надати цій мові статусу мови службового та міжнаціонального користування. “Німецька” нормальна, головна або тривіальна школи були лише традиційною назвою, де навчання зазвичай проводилося на місцевій мові. А у “Книзі методів” Фельбгера було чітко вказано, що початкове навчання має відбуватися на рідній мові, а учителі повинні зараховуватися на службу лише при умові володіння як місцевою, так і німецькою мовами [4: 371].

Не важко помітити і той факт, що з часу проведення шкільних реформ (особливо в період правління Йосифа II, коли населення примушували віддавати своїх дітей у школу) припадає початок національного відродження слов'янських народів Габсбурзької монархії. Неграмотність та духовна відсталість протягом декількох десятиліть помітно зменшилися. З генерації слов'ян, які отримали в той час освіту, вийшли особистості національного слов'янського руху XIX ст. [12: 289-296], які спочатку ставили вимоги культурного плану, а пізніше політичного.

Незважаючи на великі переpons та суттєві фінансові витрати Йосиф II мав намір запровадити цілу мережу шкіл на здобутих землях імперії – Галичини та Буковини [11: 62]. У Галичині було заплановано поряд з нормальною школою у Львові та головними школами у повітових містах облаштування 2500 сільських шкіл. Шкільна комісія Галичини отримала окреме право на друк усіх підручників польською та українською мовами декретом від 22 березня 1777 р. На титульній сторінці кожної книжки стояв двоголовий австрійський орел і беззастережно наголошувалося, що лише ті книжки могли поступати в продаж, які мали печатку видавництва шкільних підручників та проставлену ціну. Шкільні підручники були перекладені на польську та українську мови і друкувалися у Відні, де пізніше безкоштовно розповсюджувалися серед учнів. Учителів, які повинні були запроваджувати навчальний процес у цих землях, запрошували з інших теренів імперії. Кіндерманну було доручено вибрати учителів у двомовній Богемії, атестувати їх і відправити у Львів [12: 291]. У 1783 р. на Буковині була відкрита нормальна школа у Чернівцях, де першими учителями були священики із Трансільванії.

Перші спроби на шляху “освіти молодого покоління” [11: 61] були започатковані, однак бідність та неприхильність населення з одного боку, а з іншого – слабка підтримка місцевої знаті призвели до доволі скромних результатів.

І все-таки безперечним є той факт, що і на слов'янських територіях монархії цілям щодо реформування школи надавали великого значення. Як вже нами зазначалося, на потреби школи були витрачені великі фінансові ресурси, а активність запрошених священиків у проведенні реформ відповідала прагненням Фельбігера та його соратників. Заходи з реформування школи на Галичині та Буковині в основному не відрізнялися від тих, що проводилися власне на австрійському просторі: призначення шкільних комісій, організація нормальних шкіл, підготовка учителів та розбудова великої кількості шкіл. Апробовані, уніфіковані шкільні підручники були перекладені та роздруковані за кошти держави. Власне цими перекладами (П. Неттер – з німецької на польську, українську) було започатковано великий вклад у сприянні національних мов, які на той час потребували нормативних правил. У Галичині, для прикладу, було дане доручення перекласти найуживаніші підручники “згідно до найкращого діалекту” [12: 259].

З цього періоду слов'яни на цих територіях (українці, поляки) почали вживати свою рідну мову на науковій основі. Була закріплена її граматична структура, розроблений, згідно до нових вимог, правопис, встановлені норми шрифту, проводилася робота зі словниковим запасом. До друку були подані десятки довідників з граматики та словників. Число книжок для народних шкіл, що з'явилися у віденському видавництві шкільних підручників, становив у 1776 р. – 48, число тиражу відповідно у 1787 р. – 152798 (в межах імперії) [2: 196].

Переклад та друк шкільних підручників на народну мову мали надзвичайно важливе значення для розвитку національних мов, тим паче їх безпосередня опіка в школі, повсякденне використання на рідній мові букварів, хрестоматій для читання та катехизму. Тим самим, були закладені передумови для створення загального освітнього процесу. У 1781 р. Йосиф II видав указ, де положення про цензуру були суттєво послаблені, що в значній мірі збільшило потребу у літературі з народної освіти. Саме на цей період припадає зростання самосвідомості та почуття національної приналежності. Культурне відродження слов'ян стало передумовою національних рухів XIX ст.

Аналізуючи вплив австрійської системи освіти на слов'янських територіях не можна залишити поза увагою той факт, що Російська імперія мала безпосередній інтерес до реформ, що мали місце в Європі, власне в Австрійській імперії.

Починаючи з 1764 р., Росія в період царювання Катерини II відчувала нагальну потребу у реформуванні шкільництва [9: 503]. Те, що тут були знайомі з західноєвропейськими просвітницькими ідеями свідчить інструкція, в якій цитуються слова з праці Монтеск'є, де зазначалося, що питання освіти є “першоосновою державності” [10: 311]. Однак, пропозиції І. Бекія та наміри шкільної комісії, які разом ретельно дотримувалися моделі пруської шкільної реформи, в цілому не були реалізовані. Ф. Мельхіор Грім – паризький енциклопедист – не зміг прибути в Росію і підготувати шкільну реформу, але натомість репрезентував Катерині II в'юрцбургський зразок, де використовувалися австрійські нормативні методи Фельбігера. Один з придворних радників цариці Айпінус У.Т. – член російської академії наук – порекомендував надалі прийняття моделі Фельбігера.

У цей час на переговорах між Катериною II та Йосифом II (1780) у Могилеві цариця проявила інтерес щодо питання нормальних шкіл. Йосиф II у цьому ж році надіслав у Росію усі наявні зразки шкільних підручників Фельбігера. Роком пізніше представник російського двору відвідав віденську нормальну школу, яка справила на нього позитивне враження. Тому у 1782 р. Катерина II висловила прохання до австрійського монарха про те, щоби надіслати у Росію декількох педагогів для започаткування освітніх реформ. На це Йосиф II доручив Фельбігеру відібрати декілька персоналій. Серед них був Т. Янкович де Мірієво – директор нормальної школи. Янкович розробив ще до свого від'їзду “Проект пропозиції щодо нормальних шкіл у Росії”, який отримав схвальний відгук освітньої придворної комісії.

Подібно до віденських, але ще з більшою покvapливистію, проходили реформаторські процеси у Петербурзі. Вже після кількох днів перебування Янковича цариця організувала “Комісію із заснування училищ” (“Комиссия об учреждении училищ”), яка вже через десять днів схвалила проект австрійського представника. Організаційна структура управління

школою та заклади шкільної інспекції, а також поділ на типи шкіл, запровадження предметів викладання і запозичення так званих нормативних методів відображають австрійський зразок з можливо незначними доповненнями. В усіх детальних питаннях російська реформа опиралася на досвід австрійського законодавства.

У 1783 р. у Петербурзі було відкрито одну російську нормальну школу та одну німецьку (для підготовки учителів для німецькомовних представників царської імперії). Російський аналог мав назву “Головне народне училище” (“Главное народное училище”) та слугувало з 1786 р. – на відміну від віденського зразка – виключно лише підготовці кандидатів на учительську посаду. Янкович став директором закладу і керівником усіх шкіл петербурзької губернії.

Однак, з причини відсутності матеріальної бази та юридичних основ для загальної організації початкового шкільництва вже незабаром почався спад реформаторських ідей. Катериною II було прийнято низку заходів, де Янковича зобов'язали розробити “Статут народних шкіл” 1786 (“Устав народных училищ”), в якому б бралися до уваги власне російські соціальні відносини. Цей статут набув значення, подібного до австрійського “Загальний шкільний закон” (1774). Найголовнішим нововведенням було запровадження двох типів шкіл. Помісне дворянство, яке робило супротив шкільній реформі, однак, досягло своєї мети: школа на селі залишалася без законодавчої бази. Отже, таким чином, шкільна реформа в Росії докорінно різниться від австрійської. Школи в Росії були лише в центрах губерній (“Головні народні школи”) та окремих районах (“Малі школи”). Відсутніми були положення про обов'язковість відвідування школи; викладання релігії було доручено світським учителям. Таким чином, церква та клерикали залишалися без роботи та певної значимої ролі у новому шкільному законі.

Варто згадати, що діяльність Янковича у Росії нагадує такі ж прагнення його учителя – Фельбігера в Австрії. Янкович керував шкільною реформою, створював російські підручники, видавав педагогічний журнал та був службовцем новоствореного міністерства освіти (“Главное училищное управление” 1802). З його допомогою в Росії було здійснено вагомий поступ задля того, щоби досягти приєднання до процесу західного розвитку школи. Фельбігерівська модель реформи школи у методах, змістовому наповненні та освітніх цілях мала при цьому значущий вплив.

Підводячи підсумки розглянутого питання, є всі підстави зробити висновок про те, що головне значення шкільних реформ кінця XVIII – початку XIX ст. полягає в наступному:

по-перше, було розпочато виховання педагогічних кадрів, рівень підготовки яких відповідав кращим європейським зразкам;

по-друге, було створено на наукових засадах нові типи шкіл, структурно пов'язаних між собою;

по-третє, створювалася структура управління освітою як з боку церкви, так і з боку держави;

по-четверте, усі проведені заходи мали важливе значення для розвитку шкільництва в майбутньому.

Як свідчать факти нашого дослідження, реформаторська діяльність Й. І. фон Фельбігера мала не лише локальний австрійський характер, а була визнана і запозичена у тій чи іншій модифікації на німецькомовній території, в Західній Європі та Росії. З огляду на це дане питання потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка XX століття. – Тернопіль, 1996. – 290 с.
2. 100 Jahre Unterrichtsministerium 1848 – 1948. – Festschrift des Bundesministeriums für Unterricht in Wien. – Österreichisches Bundes Verlag. – 206 s.
3. Dülmen R. Die Prälaten Franz Töpsl aus Polling und Johann Ignaz von Felbiger aus Sagan. Zwei Repräsentanten der Katholischen Aufklärung // Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte, 30 (1967). – 948 s.

4. Felbiger I. Methoden buch für die Lehrer der deutschen Schulen in den k. k. Erbländern. – Wien, 1775. – 783 s.
5. Helfert.J.A. Die Gründung der österreichischen Volksschule durch Maria Theresia. – Prag, 1860. – 543 s.
6. Krömer U. Johann Ignaz von Felbiger, Leben und Werk. – Freiburg-Basel-Wien, 1966. – 227 s.
7. Maier K. Das Werden der allgemeinbildenden Pflichtschule in Bayern und Österreich. Eine vergleichende Untersuchung von den Anfängen bis zur Gegenwart. – Ansbach, 1967. – 378 s.
8. Neue Sammlung Koenigl. Preußl. und Churfuerstl. Brandenburgischer ... Ordnungen, Edicten, Mandaten, Rescripten. Vom Anfang des Jahres 1751 und folgenden Zeiten. 1, Berlin o. J., Sp. 1099 – 1114, Nr. XX.
9. Polz P. Theodor Jankovic de Mirjevo. Die Theresianische Schulreform bei Serben und in Russland. – Phil. Diss. – Graz, 1970. – 503 s.
10. Stanzel J. Die Schulaufsicht im Reformwerk des Johan Ignaz von Felbiger (1724 – 1788). Schule, Kirche und Staat in Recht und Praxis des aufgeklärten Absolutismus. – Paderborn 1976. – 510 s.
11. Wangermann E. Aufklärung und staatsbürgerliche Erziehung. Gottfried van Swieten als Reformator des österreichischen unterrichtswesens 1781 – 1791. – Wien, 1978. – 94 s.
12. Zeil L. Zur Bedeutung der josefmischen Volksbildungsbestrebungen für die nationale Wiedergeburt der Slaven in der Habsburger Monarchie. //Wissenschaftliche Zeitschrift der Humbolt-Universität zu Berlin 17. – 397 s.
13. Zimmermann W. Die Anfänge und der Aufbau des Lehrerbildungs-und Volksschulwesens am Rhein um die Wende des 18. Jahrhunderts (1770 – 1826). Ein Beitrag zur Geschichte des rheinischen Schulwesens. 1. Teil. – Köln, 1953. – 321 s.

УДК 371. 13 (091

Л.Є. Петухова

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ПРОТЯГОМ XX СТОЛІТТЯ

У статті розкриваються особливості трансформації системи підготовки педагогічних кадрів позашкільної освіти протягом XX століття.

The specific features of transformation of the system of preparation the teachers of out-of-school education during the 20th century are exposed in the article.

Одночасно з соціальними, економічними та політичними перетвореннями в нашій країні відбувається активний процес формування нової системи освіти. Позашкільна ж освіта, як відомо, займає вагоме місце в системі безперервної освіти і визнається одним із пріоритетних напрямків реформування і розвитку державної політики щодо освіти.

Слід зазначити, що позашкільна освіта визначається як система навчальних закладів, у яких учні та вихованці набувають сукупність знань, умінь та навичок у вільний від навчання час. Крім цього, позашкільна освіта має на меті забезпечити потреби особистості щодо творчої самореалізації, здобуття нової інформації за інтересами інтелектуального і духовного розвитку, вміння її застосувати у конкретних випадках, підготовки дітей і молоді до активної професійної і громадської діяльності [8: 14–15].

Особливу роль у позашкільному вихованні відіграють дорослі, які беруть участь як партнери у спільній діяльності, і відповідно вносять в атмосферу життя дітей виховний зміст, допомагають набуті і усвідомити новий досвід, виробити адекватні шляхи взаємодії зі світом, орієнтуватися у системі цінностей. Все це можливо, якщо майстерність педагога буде відточена роками навчання, коли він буде досконало володіти базовими знаннями з загальної педагогіки, вікової психології, психодіагностики та вміти застосовувати їх у своїй діяльності. На необхідність формування державної системи підготовки педагогічних кадрів для